

ساختار کتاب‌های جدید تعلیمات

دینی دوره‌ی راهنمایی

پیام‌های آسمان

پرویز آزادی
کارشناس دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

اشاره

تألیف کتاب‌های تعلیمات دینی دوره‌ی راهنمایی و از سال ۱۳۸۴، براساس راهنمای برنامه درسی، توسط حجة الاسلام کاظمی شروع گردید. عناوین جدید این کتاب‌ها «پیام‌های آسمان» نام‌گذاری شد. این عناوین در جهت تطابق با کتاب تعلیمات دینی دوره‌ی ابتدایی با عنوان «هدیه‌های آسمان» انتخاب شده است. با توجه به این که در دوره‌ی دبیرستان کتاب‌های جدیدی که طی چند سال اخیر تألیف شده‌اند تدریس می‌شود، این نیاز همواره احساس می‌شد که کتاب‌های راهنمایی نیز متناسب با این کتاب‌ها تألیف شوند تا برای درک و فهم موضوعات مطرح شده‌ی در دبیرستان تمهید مقدمه باشد. با این رویکرد کتاب‌های راهنمایی به رشته تحریر درآمده است.

کتاب سال اول راهنمایی تعلیمات دینی، که بعد از چند سال اجرای آزمایشی و اصلاحات مکرر به حد مطلوب آموزشی رسیده است، از سال ۹۰-۱۳۸۹ اجرای سراسری شد و امید می‌رود در سال‌های بعد، کتاب‌های سال دوم و سوم، که در حال حاضر در مرحله‌ی اجرای آزمایشی‌اند، به اجرای سراسری برسند.

کتاب‌های تازه تألیف راهنمایی دارای ویژگی‌هایی است که باعث شده موجب اقبال فراوان دبیران و دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی قرار گیرد. این اقبال از کتاب‌ها در اجرای آزمایشی آن‌ها کاملاً محسوس بود، به طوری که حدود ۹۵ درصد دبیران در ارزیابی‌های صورت گرفته از تغییر کلی کتاب‌ها و رویکردهای جدید در آن‌ها استقبال کردند. ویژگی‌های مهم این کتاب‌ها عبارت‌اند از:

۱. تألیف براساس راهنمای برنامه‌ی درسی: کتاب‌های جدیدالتألیف دینی راهنمایی (پیام‌های آسمان) از همان براساس راهنمای برنامه‌ی درسی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش تألیف شده است. یادآوری می‌شود راهنمای برنامه‌ی درسی به دست کارشناسان خبره در دفتر تألیف تهیه شده و در آن تمامی نیازهای روز و مسائلی که دانش‌آموزان در امور دینی به آن نیازمندند مدنظر قرار گرفته است و بعد از آن نیز در شورای عالی آموزش و پرورش طی جلسات مکرر توسط سایر کارشناسان در حیطه‌های مختلف مورد اصلاح و بازبینی قرار گرفته است. تألیف کتاب براساس این راهنما موجب ایجاد وحدت رویه در تألیف کتاب‌های درسی و مشخص شدن انگیزه‌ها و دغدغه‌های برنامه‌ریزان آموزشی شده و راه را برای برداشتن گام‌های بعدی در تألیف سایر کتاب‌های راهنمای معلم و کتاب کار هموار کرده است.

۲. تأکید بر رویکرد فطرت‌گرا: راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی راهنمایی براساس رویکرد فطرت‌گرا تألیف شده و این رویکرد در کتاب «هدیه‌های آسمان» نیز به خوبی رعایت شده است. این امر موجب شده است میان این کتاب‌ها و کتاب‌های «دین و زندگی»، که آن‌ها نیز براساس این رویکرد نوشته شده‌اند، توالی موضوع و ارتباط محتوا برقرار شود، به نحوی که دانش‌آموز بعد از گذراندن دوره‌ی راهنمایی، برای دریافت موضوعات مطرح شده در کتاب

«دین و زندگی» آمادگی لازم را داشته باشد.

۳. توجه و تأکید بر فعالیت دانش‌آموزان در کلاس: در این کتاب‌ها در هر درس حداقل دو مرتبه و در هر مرتبه دو تا سه فعالیت برای دانش‌آموزان در نظر گرفته شده است. این حجم از فعالیت دانش‌آموز را در جریان مباحث درس قرار می‌دهد و موجب می‌شود در کلاس حضور فعال‌تری داشته باشد. این امر یکی از رویکردهای اصلی راهنمای برنامه است که در کتاب «پیام آسمان» به خوبی رعایت شده است.

علاوه بر فعالیت در کلاس، در انتهای تمامی دروس بخشی شامل یک تا چهار پیشنهاد وجود دارد. انجام این پیشنهادها اختیاری است و دانش‌آموز می‌تواند آن‌ها را در بیرون کلاس انجام دهد و گزارشی از آن را در کلاس ارائه نماید. این پیشنهادها موجب تعمیق بیشتر مفاهیم دروس می‌شود و خانواده‌ها را با محتوای کتاب مرتبط می‌سازد.

۴. بهره‌گیری از قرآن کریم و متون روایی: براساس راهنمای برنامه، ترویج فرهنگ قرآنی و مکتب اهل بیت یکی از دغدغه‌های اصلی در ارائه‌ی محتواست. در این کتاب به تناسب موضوع از آیات و روایات استفاده مناسب صورت گرفته است. نمود این کار در پاورقی‌های کتاب، که در آن ارجاعات فراوانی به کتب روایی شده، مشهود است.

۵. داستان‌پردازی: با توجه به این‌که دانش‌آموزان در این دوره‌ی سنی با داستان و قصه انس بیشتری دارند و به نوعی با شخصیت

با توجه به حساسیتی که درباره‌ی کتاب‌های تعلیمات

دینی وجود دارد، کتاب «پیام‌های آسمان» طی سه سال به صورت آزمایشی در کشور اجرا شد و در این سه سال اجرای آزمایشی و ارزیابی: با توجه به حساسیتی که درباره‌ی کتاب‌های تعلیمات دینی وجود دارد، کتاب «پیام‌های آسمان» طی سه سال به صورت آزمایشی در کشور اجرا شد و در این سه سال بار مورد ارزیابی قرار گرفت. این امر باعث شد تا در مدت سه سال از نظرات دبیران و کارشناسان در حیطه‌های مختلف، در جهت غنای کتاب و رفع مشکلات و معایب آن بهره‌برداری شود.

داستان‌ها هم‌ذات‌پنداری صورت می‌گیرد، در این کتاب به تناسب موضوع در هر درس از یک یا دو داستان استفاده شده است. بیشتر این داستان‌ها از زندگانی ائمه علیهم‌السلام یا بزرگان دینی است و سعی شده از منابع معتبر و قابل استناد نقل شوند.

۶. برای مطالعه: در هر درس برای افزایش معلومات دانش‌آموزان در مباحث همان درس یک تا دو بخش در نظر گرفته شده که تحت عنوان «بیشتر بدانیم» آمده است. این بخش‌ها جز آموزش در کلاس نیست و صرفاً برای مطالعه‌ی دانش‌آموزان است.

۷. اجرای آزمایشی و ارزیابی: با توجه به حساسیتی که درباره‌ی کتاب‌های تعلیمات دینی وجود دارد، کتاب «پیام‌های آسمان» طی سه سال به صورت آزمایشی در کشور اجرا شد و در این سه سال بار مورد ارزیابی قرار گرفت. این امر باعث شد تا در مدت سه سال از نظرات دبیران و کارشناسان در حیطه‌های مختلف، در جهت غنای کتاب و رفع مشکلات و معایب آن بهره‌برداری شود.

برای این‌که دبیران محترم دوره دبیرستان از نزدیک با محتویات کتاب‌های دوره‌ی راهنمایی آشنا شوند و پیشینه‌ی مباحثی را که در دبیرستان ارائه می‌شود به خوبی بدانند، فهرستی کلی، از مباحثی که در طی سه سال راهنمایی ارائه خواهد شد، به تفکیک سال آورده‌ایم. این گامی ابتدایی در جهت آشنایی با محتویات این کتاب‌هاست که امیدواریم در شماره‌های آتی به بیان ابعاد دیگری از این کتاب‌ها بپردازیم. مباحث مطرح شده در این کتاب‌ها از این قرارند.

توحید (خداشناسی)

سال اول	سال دوم	سال سوم
۱. تعریف اصول دین ۲. تعریف توحید و یگانگی خداوند ۳. خداوند یگانه خالق و ناظر ما و جهان ۴. رضایت خداوند از مشاهده‌ی کارهای خوب ما (او نگران اعمال ماست) ۵. شرم و حیا از خطا و تکرار آن در پیشگاه الهی	۱. زیبایی، هماهنگی و پیوستگی و گوناگونی در جهان ۲. هدف‌داری و حسابگری در خلقت و درس گرفتن از آن ۳. خداوند، تنها یار و مستعان، نمونه‌هایی از استعانت خداوند در زندگی (نماز این‌سینا و...) ۴. شرایط بهره‌مندی از استعانت‌های الهی	۱. امید و شوق به عمل، تلاش و جدیت از آثار اعتقاد به توحید و تکیه بر خداوند ۲. تعریف ساده‌ی عدل (هر چیزی در جای خودش، هر چیزی به جای خویش نکوست) ۳. زیبایی، گوناگونی‌ها و تنوع ۴. تعریف «غفار» و «ودود» و نمونه‌های غفران الهی ۵. گذشت و پرده‌پوشی از نشانه‌های بندگانه مؤمن (پینخش تا خدا بر تو ببخشد)، لذت گذشت

معاد

سال اول	سال دوم	سال سوم
۱. معنای معاد (چرا برمی‌گردیم؟ به کجا می‌رویم؟) ۲. آثار اعتقاد به معاد در زندگی دنیوی (پلیس درونی، امیدبخشی، سعادت) ۳. نمونه‌هایی از رابطه‌ی اعمال با نعمت‌های بهشتی، روابط بهشتیان ۴. نمونه‌هایی از رابطه‌ی اعمال و عذاب در دوزخ و روابط دوزخیان ۵. حسرت و پشیمانی از دست دادن فرصت‌ها	۱. چرا مرگ پل است؟ ۲. شیرین و زیبا بودن مرگ برای درستکاران، دیدار ائمه در هنگام مرگ و بعد از مرگ در قیامت ۳. ترس برخی از افراد از مرگ ۴. نمونه‌هایی از کارهایی که به هنگام انتقال تأثیر دارند، مانند احترام به پدر و مادر، نماز اول وقت، اخلاق خوب، اخلاق بد ۵. نمونه‌هایی از اعمال نیک و بد که آثار آن‌ها بعد از مرگ ادامه دارد.	۱. تعریف قیامت و برخی نام‌های آن (یوم الحساب، روز جدایی) ۲. چهره‌های خندان و گریان در قیامت ۳. زاد و توشه‌ی سفر آخرت (ایمان و عمل صالح، دعای خیر دیگران، حسنات و خیرات جاریه، آثار علمی، نماز جماعت، نیت خیر، دیدار عالمان و...)